

**Erasmus+ Programme – Strategic Partnership
Project Nr: 2017-1-RO01-KA204-037134**

Raport privind educația și alfabetizarea financiară a adulților și tinerilor cu nivel scăzut de educație în România

Rolul caselor de ajutor reciproc

Cuprins

1. Situația curentă privind incluziunea și educația financiară în România	3
1.1 Context general – situația financiară a populației, accesul la servicii financiare, de economisire și investiții	3
1.2 Educația financiară și alfabetizarea numerică.....	7
1.3 Nivelul educației financiare în România.....	8
2. Politici publice, programe și inițiative în domeniul educației financiare.....	9
2.1 Cine și cum asigură educația financiară a populației – practica europeană	9
Platforma de Educație Financiară	11
2.2 Alte inițiative ale sectorului public și privat for profit din România	12
Programul Național de Educație Financiară „Bugetul Familiei”	13
2.3 Rolul uniunilor de credit /caselor de ajutor reciproc în educația financiară a membrilor.....	15
2.4 Alte inițiative la nivel internațional și european	18
Bibliografie:	20

1. Situația curentă privind incluziunea și educația financiară în România

1.1 Context general – situația financiară a populației, accesul la servicii financiare, de economisire și investiții

În prezent România se confruntă cu numeroase probleme de excluziune socială și sărăcie extremă, generate în mare parte de transformările sociale, politice și economice din ultimii 30 de ani, unele dintre ele comune societăților europene contemporane. Este vorba despre scăderea gradului de asigurare socială a populației, instabilitatea veniturilor familiilor și, la nivel general de o creștere a gradului de îndatorare și, în multe cazuri, chiar supra-îndatorarea populației.

Diversificarea produselor și serviciilor financiare de pe piața în lipsa unei educații financiare corespunzătoare poate contribui și ea la agravarea situației.¹

Consumatorii din România au o experiență relativ recentă în utilizarea serviciilor financiare. Cu toate acestea, gospodăriile utilizează într-o măsură din ce în ce mai mare serviciile financiare, lipsa cunoștințelor și experienței necesare pentru a gestiona finanțele personale într-un mod responsabil poate duce la creșterea datoriilor, așa cum s-a văzut în timpul și după criza financiară globală. Lipsa de cunoștințe suficiente necesare pentru a judeca în mod adecvat gradul de îndatorare este comună în rândul gospodăriilor chiar în economiile care au o lungă istorie de servicii financiare pentru consumatori. Alături de acest factor, lipsa de auto-control este un alt motiv important pentru supra-îndatorarea consumatorilor.

În anul 2014 România era țara cu cea mai mare pondere a persoanelor care apelează la împrumuturi. 45,7% dintre români au împrumutat bani în anul 2014, mult peste media zonei Euro, de 35,4%, aceasta pondere fiind la fel de mare în zonele rurale și în rândul populației cu acces scăzut la educație. Conform Eurostat România se situa în 2013 pe locul 5 în Uniunea Europeană, cu un procent de 30,5% al gospodăriilor care înregistrau datorii la plata facturilor curente – chirie/ ipotecă, întreținere – utilități, aproape 1 din 3 gospodării având astfel de dificultăți, situații asemănătoare înregistrându-se în Grecia, Bulgaria, Croația și Cipru, țări puternic afectate de criza financiară din ultimii ani. Mai mult, ponderea gospodăriilor cu datorii a crescut de 3 ori în perioada 2007-2013. Majoritatea (28,8%) datoriilor în România sunt la utilități. Avuția netă a populației României, conform Băncii Naționale, are o tendință ascendentă, majorându-se cu circa 8 la sută în 2018 față de aceeași perioadă a anului precedent, prin creșterea

¹ OECD (2016), Financial education in Europe: Trends and Recent Development, OECD Publishing

deținerilor de active imobiliare (+9 la sută), dar și datorită avansului activelor financiare (+3 la sută). Metodele de investire ale populației rămân însă limitate, cea mai importantă pondere fiind depozite și numerar (40 la sută, iunie 2018). În contrast, sectorul populației a prezentat un interes scăzut pentru investițiile în titluri (0,9 la sută), acțiuni cotate (2,3 la sută) și asigurări (2 la sută), în timp ce ponderea investițiilor în derivative este neglijabilă.²

În ceea ce privește comportamentul de economisire, un studiu elaborat în aprilie 2018 de KPMG arată ca doar 19% dintre romani economisesc pentru bătrânețe, Același studiu concluzionează că românii încă au un decalaj semnificativ al nivelului de trai comparativ cu media UE, iar deși averea lor financiară crește, **ei nu economisesc pe termen lung**. Astfel, PIB pe cap de locuitor este la o treime din media UE, în timp ce 39% din populație este expusă riscului de sărăcie sau excluziune socială. Românii alocă 70% din cheltuielile de consum nevoilor de bază, cum ar fi alimente, îmbrăcăminte, locuință și sănătate; ca atare, le rămân insuficiente venituri disponibile pentru investiții în servicii și produse financiare care le-ar putea asigura securitatea financiară în viitor.

Tabelul de mai jos ilustrează evoluția venitului mediu lunar și a cheltuielilor medii lunare pe gospodărie în România în perioada 2012 – 2018:

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	S1 2018	S2 2018
Venitul total mediu lunar pe gospodărie	2475.04	2559.05	2500.72	2686.77	2944.6	3391.67	3873.32	4150.61
Cheltuiuala totală medie lunară pe gospodărie	2244.47	2317.4	2269.25	2351.53	2523.99	2874.14	3316.87	3557.69
Surplus total	230.57	241.65	231.47	335.24	420.61	517.53	556.45	592.92
% surplus total în venit total mediu lunar pe gospodărie	9.32	9.44	9.25	12.47	14.28	15.25	14.36	14.28

Sursa: Institutul Național de Statistică, Tempo Online, 2012 - 2018; calcule autor

* Veniturile totale medii lunare pe o gospodărie reprezintă ansamblul veniturilor bănești, indiferent de sursa de proveniență precum și contravaloarea veniturilor în natura care nu au caracter de salariu ale tuturor membrilor care locuiesc în aceeași gospodărie.

* Cheltuielile totale reprezintă ansamblul cheltuielilor bănești, indiferent de destinație precum și contravaloarea consumului uman și furajer de produse alimentare și nealimentare din resursele proprii ale membrilor care locuiesc în aceeași gospodărie.

² Raportul asupra stabilității financiare - noiembrie 2018 Banca Națională a României

Există însă o legătură directă între comportamentul de economisire și gradul de alfabetizare financiară, absolut necesară mai ales în contextul unei rate de asigurare socială de vârstă în sistemul public redusă, și în condițiile migrației externe masive care a dus la deficite majore ale fondurilor de pensii publice.³

Se poate observa că începând cu anul 2015, ponderea surplusului total în venitul total mediu la nivel de gospodărie a început să crească ajungând să se stabilizeze la aprox.14% în 2016 – 2018 ceea ce arată **posibilitatea unei creșteri a economisirii în România la nivel de gospodărie în contextul unei educații financiare eficiente**. Pe de altă parte, datele statistice relevă totodată realitatea tristă că aproape o treime din populația României nu poate economisi, confruntându-se cu probleme financiare: conform INS în 2017 – 31,7% dintre gospodăriile din România nu au putut plăti la timp unele cheltuieli, cu depășiri ale acestei medii în cazul șomerilor (62.7%), fermierilor (45.4%) și lucrătorilor pe cont propriu (32.4%).

Gradul de incluziune financiară în România este printre cele mai reduse din Uniunea Europeană și este la niveluri scăzute comparativ cu țările din regiune. Rata de deținere a unui cont bancar în rândul populației adulte era de 58 la sută în anul 2017, mult sub valoarea înregistrată la nivel european (aproximativ 95 la sută), iar nivelul de intermediere financiară al populației relativ la PIB rămâne scăzut (16,1 la sută) atât comparativ cu zona euro (57,9 la sută), cât și cu celelalte țări din Europa Centrală și de Est (Polonia – 35,6 la sută, Ungaria – 18,4 la sută, Bulgaria – 23 la sută). Procesul de creștere a incluziunii financiare poate fi însoțit și de o acumulare de vulnerabilități, în special în ceea ce privește majorarea gradului de îndatorare,⁴

Studiul KPMG remarcă totodată faptul că activele financiare deținute de populație s-au dublat față de 2009, însă **aproape 40% din activele financiare sunt plasate în conturi bancare și depozite**, instrumente ce nu sunt de natură să asigure bunăstarea financiară pe un orizont lung de timp.

România are cel mai scăzut nivel de intermediere financiară din UE, iar piețele financiare sunt lipsite de adâncime și diversitate; activele fondurilor de pensii și societăților de asigurări reprezintă doar 10% din totalul activelor sectorului financiar, activele fondurilor de pensii, înregistrând însă în ultimii ani o creștere rapidă. Potrivit sursei citate, peste jumătate (58%) dintre

³ Beckmann, Elisabeth (2013) "Financial Literacy and Household Savings in Romania," Numeracy: Vol. 6: Iss. 2, Article 9. DOI: <http://dx.doi.org/10.5038/1936-4660.6.2.9>

Available at: <http://scholarcommons.usf.edu/numeracy/vol6/iss2/art9>

⁴ Special Eurobarometer on Financial Products and Services 446 July 2016

persoanele intervievate sunt dispuse să participe la sesiuni de pregătire online gratuite pentru a învăța cum să-și administreze bugetul lunar.

Un alt studiu recent, realizat de BCR Școala de Bani în iunie 2018 pe un eșantion de 2.500 de persoane cu vârsta între 10 și 79 de ani din mediul urban arată că față de generațiile bunicilor și părinților, **copiii și tinerii de azi încep să economisească mai devreme, chiar de la vârsta de patru ani**, pe când parinții și bunicii făceau acest lucru după 18 ani. Cei mai mulți copii economisesc în medie între 350 și 800 de lei pe an, cu care își cumpăra biciclete, aparate foto sau jocuri TV, iar cei care investesc cel mai mult în educație sunt adolescenții cu vârste între 16 și 20 de ani.

*„Studiul nostru arată cât de necesară este educația financiară. Nicio categorie de vârstă nu pune pe primul loc investițiile pe termen lung, cum ar fi cele în educație, sănătate, pensii, însă merită remarcat că tinerii cu vârste între 16 și 20 de ani alocă educației sumele cele mai mari. Am sesizat și o diferență în ceea ce privește vârsta la care românii încep să pună bani deoparte: copiii și tinerii de azi o fac la vârste timpurii, chiar de la patru ani, în timp ce copiii de dinainte de '89 s-au apucat abia în timpul liceului sau al facultății. Noi **credem că mai sunt multe de făcut în ceea ce privește educația financiară a românilor, care trebuie să treacă dincolo de economisire, până la controlarea bugetului personal, stabilirea unor obiective de viață realiste și asumarea unui comportament financiar calculat și corect. Prin independența financiară se poate construi o viață mai bună. Iar independența financiară se învață la Școala de bani**”, declara Nicoleta Deliu, coordonatoarea programului Școala de Bani⁵.*

În 2018 mai mult de jumătate dintre români (60%) declarau că au credite, în timp ce peste o treime (37%) susțin că au cheltuieli lunare obligatorii identice cu venitul încasat, conform unui studiu sociologic referitor la obiceiurile financiare ale românilor publicat în noiembrie 2018.

Rezultatele cercetării comandate de un furnizor de credit rapid cu ocazia Zilei fără Datorii aniversată pe 17 noiembrie, relevă faptul că 30% dintre cei care au deja credite ar dori să acceseze un nou împrumut în anul următor, dar accesarea unui nou împrumut vizează stingerea unuia anterior, ceea ce poate conduce la „spirală datoriilor”. 45% dintre români nu au economii

⁵ Preluat din Wall-Street (<https://www.wall-street.ro/articol/Money/234737/studiu-bcr-prin-scoala-de-bani-tinerii-pana-in-25-de-ani-isi-investesc-economiile-in-telefoane-mobile-si-gadget-uri.html>)

în familie, iar motivul pentru care românii fac totuși economii sunt mai ales situațiile neprevăzute cărora trebuie să le facă față.⁶

1.2 Educația financiară și alfabetizarea numerică

Educația financiară se referă în general la abilitatea de a înțelege cum funcționează banii: modul în care banii sunt câștigați, gestionați și investiți. Educația financiară se poate defini ca un set de abilități și cunoștințe care permit unei persoane să ia decizii informate și eficiente cu toate resursele financiare de care dispune. Pentru acest lucru, este important să fie înțelese principiile de bază ale alfabetizării financiare, cum ar fi: obiectivele financiare, bugetarea, economisirea, investițiile, dobânda și creditarea. Concret, educația financiară îi ajută pe oameni să își mențină un echilibru financiar, îi învață cum să își gestioneze veniturile și să cheltuiască mai puțin, cum să facă economii pentru situații neprevăzute, cum să acumuleze avere sau să folosească instrumente financiare diverse.

În practică se constată o legătură directă între nivelul de alfabetizare și, în mod special de alfabetizare numerică – abilități matematice și nivelul educației financiare respectiv calitatea deciziilor financiare ale unei persoane. Deciziile financiare, fie acestea legate de managementul activelor sau datoriilor, necesită capacitatea de a face calcule, inclusiv unele complexe. Dar cât de capabile numeric/matematic sunt persoanele în special atunci când vine vorba de calcule legate de deciziile financiare? Studii și sondaje realizate în multe părți ale lumii arată că nivelul de alfabetizare numerică în rândul populației este foarte scăzut. În plus, această carență este larg răspândită, mai ales la nivelul anumitor grupe demografice, cum ar fi femeile, persoanele în vârstă și cei cu studii reduse. Acest lucru are consecințe potențiale foarte mari pentru indivizi și pentru societate în ansamblu deoarece aritmetica este fundamental pentru deciziile financiare corecte. Pe măsură ce asistăm la un grad din ce în ce mai mare de de-responsabilizare a statelor privind bunăstarea financiară a cetățenilor, este din ce în ce mai important să găsească modalități de a dota oameni cu aptitudini care sunt necesare pentru a lua decizii financiare, de a pricepe.⁷

⁶ <https://www.agerpres.ro/economic-intern/2018/11/15/studiu-37-dintre-romani-traiesc-de-pe-o-zi-pe-alta--211492>

⁷ Lusardi, Annamaria (2012) "Numeracy, Financial Literacy, and Financial Decision-Making," Numeracy: Vol.5: Iss. 1 , Article 2. DOI: <http://dx.doi.org/10.5038/1936-4660.5.1.2>
Available at:<http://scholarcommons.usf.edu/numeracy/vol5/iss1/art2>

1.3 Nivelul educației financiare în România

Conform studiului Standard & Poor's Ratings Services *Global FinLit Survey*, România se află pe ultimul loc din Uniunea Europeană în ceea ce privește nivelul educației financiare, având **cea mai scăzută rată a educației financiare⁸ în anul 2014: 22%**, cu mult sub media Uniunii Europene de 52%.

Rezultatele studiului arată că ratele de educație financiară variază foarte mult la nivel european. Danemarca, Germania, Olanda și Suedia au cele mai ridicate rate de educație financiară din UE: cel puțin 65% din adulții din aceste țări sunt educați financiar. Rate mult mai scăzute sunt înregistrate în sudul Europei: de exemplu, în Grecia și în Spania, ratele de educație financiară sunt de 45%, respectiv 49%. Italia și Portugalia au de asemenea rate de educație financiară scăzute, în Bulgaria și în Cipru 35% dintre adulți sunt educați financiar, însă, pe ultimul loc se situează România cu o rată de numai 22%.

O cercetare a Băncii Centrale Austriece privind nivelul de educație financiară din România a analizat de asemenea cum alfabetizarea financiară este legată de economisirea în gospodărie. Cercetarea a descoperit că sub 5% din respondenți au fost capabili să răspundă corect celor trei întrebări de testare a cunoștințelor „de bază” în domeniul financiar și anume cea privind calculul dobânzii, inflația și diversificarea riscului, aceasta din urmă, prezentând cele mai mari dificultăți. Douăzeci la sută dintre respondenți au putut să răspundă corect la întrebarea legată de calculul dobânzii și inflație. Nivelurile de educație financiară diferă între regiuni și între zonele rurale și urbane.

Persoanele mai în vârstă și cele mai puțin educate au probleme de educație financiară mai grave, dar cei care își aduc aminte de perioadele precedente de turbulențe economice în timpul tranziției au de asemenea performanțe mai bune. Cercetarea a demonstrat o corelație pozitivă semnificativă între capacitatea financiară și gradul de economisire și respectiv de investiții.⁹

⁸ Educația financiară a fost măsurată utilizând întrebări care evaluează cunoștințele de bază ale celor intervievați cu privire la patru concepte fundamentale în luarea deciziilor financiare: cunoașterea ratelor dobânzii, structura dobânzii, inflația și diversificarea riscurilor.

⁹ Beckmann, Elisabeth (2013) "Financial Literacy and Household Savings in Romania," *Numeracy*: Vol. 6: Iss. 2, Article 9. DOI: <http://dx.doi.org/10.5038/1936-4660.6.2.9>
Available at: <http://scholarcommons.usf.edu/numeracy/vol6/iss2/art9>

2. Politici publice, programe și inițiative în domeniul educației financiare

2.1 Cine și cum asigură educația financiară a populației – practica europeană

Necesitatea educației financiare derivă din multe considerente așa după cum am arătat mai sus, impunându-se astfel politici publice în favoarea acestora inclusiv în contextual îmbunătățirii protecției consumatorilor în piețele financiare.

Consumatorul de pe piața de servicii financiare cu amănuntul se găsește într-o poziție fragilă fiind confundat cu o piață inundată de instrumente financiare complexe și un sector financiar, care, într-o oarecare măsură se comportă iresponsabil în ceea ce privește informarea oamenilor despre riscurile unora dintre produsele financiare.

În decembrie 2007, **Comisia Europeană** a adoptat o **Comunicare privind Educația Financiară**¹⁰. Conform acesteia educația financiară este furnizată în Europa de o mare varietate de actori, variind de la autoritățile de supraveghere financiară la agențiile naționale responsabile cu alfabetizarea populației (acestea există în câteva țări europene), servicii sociale și de consiliere a datornicilor, organizații ale industriei financiare, organizații de micro-finanțare, organizații ale/de consumatori așa cum sunt uniunile de credit instituții de educație, autorități din domeniul locuirii etc.

Autoritățile naționale (ministerele, autoritățile de supraveghere financiară, băncile centrale etc.) sunt promotoare de programe în majoritatea statelor membre. Cele mai frecvente tematici acoperite în aceste programe de educație financiară sunt noțiuni de bază despre „bani”, cum ar fi modul de a utiliza un cont bancar. Aceasta este urmată de abilități legate de bugetarea persoană, inclusiv gestionarea creditelor și datoriilor, problemele legate de investiții, de economisire și pensie, asigurare și gestionarea riscurilor, deși foarte importante se regăsesc într-o măsură mai mică.

În Comunicarea sa CE recomandă câteva principii ce ar trebui avute în vedere de programele de educație financiară dintre care amintim:

¹⁰ Brussels, 18.12.2007 COM(2007) 808 final COMMUNICATION FROM THE COMMISSION FINANCIAL EDUCATION

Principiul 1: Educația financiară ar trebui să fie disponibilă și promovată în mod activ în toate etapele vieții pe o bază continuă.

Educația financiară ar trebui să fie disponibilă pentru a aborda provocările financiare asociate cu evenimente reale din viața cetățenilor, variind de la cei cu care se confruntă tinerii cu cele relevante pentru pensionari. Programele ar trebui să fie adaptate la situația financiară a cetățenilor și la nivelul lor de înțelegere a problemelor financiare.

Principiul 2: Programele de educație financiară trebuie să se axeze cu atenție pentru a satisface nevoile specifice ale cetățenilor.

Principiul 3: Consumatorii ar trebui să fie educați în probleme economice și financiare cât mai devreme posibil, începând de la școală.

Autoritățile naționale ar trebui să ia în considerare de a face educație financiară o parte obligatorie din programa școlară educație.

Principiul 4: Programele de educație financiară ar trebui să includă instrumente generale pentru a crește gradul de conștientizare a consumatorilor privind necesitatea de a-și îmbunătăți înțelegerea problemelor financiare și a riscurilor.

Consumatorii nu sunt întotdeauna conștienți de lipsa lor de înțelegere a problemelor financiare și a riscurilor financiare, care este primul pas în a fi deschis la educație pe aceste puncte. Instrumente, cum ar fi chestionare de autoevaluare și campanii de publicitate despre importanța cunoștințelor financiare pot ajuta în această conștientizare. Publicul ar putea fi apoi direcționat către materiale specifice de educație financiară.

Principiul 5: Educația financiară care este realizată de furnizorii de servicii financiare ar trebui să aibă o abordare corectă, transparentă și imparțială, având întotdeauna în minte interesul consumatorului.

Atunci când furnizează educația financiară publicului, industria ar trebui să asigure o distincție clară între educația financiară în general, și informații cu privire la produsele individuale, sfaturi oferite clientului despre un anumit produs sau serviciu.

Chiar dacă în România o strategie națională pentru educație financiară nu a fost încă elaborată, o serie de instituții și organizații au luat recent inițiativă în domeniu.

2.2 Educația financiară a copiilor și a tinerilor în învățământul public de masă

Printr-un acord semnat în 2018 de Ministerul Educației Naționale (MEN), cu Banca Națională a României (BNR), Ministerul Finanțelor Publice (MFP), Autoritatea de Supraveghere Financiară (ASF) și Asociația Română a Băncilor (ARB) s-au definit câteva măsuri pentru dezvoltarea, însușirea și aprofundarea unor elemente ale educației financiare la nivelul învățământului primar, gimnazial, liceal, universitar și al persoanelor adulte. Acordul prevede:¹¹

- disciplina va fi opțională;
- la nivelul învățământului primar, Acordul recomandă includerea disciplinei opționale „Educație financiară” în oferta educațională a unităților de învățământ și sprijinirea predării acesteia, prin inițierea și dezvoltarea unor activități specifice;
- la nivelul învățământului gimnazial și liceal, semnatarii își propun să asigure suportul în formarea cadrelor didactice care vor predă disciplina „Educație economico-financiară” pentru clasa a VIII-a, respectiv să susțină prezentări în fața elevilor, pe teme specifice educației financiare;
- va fi realizată o platformă online comună care va conține materiale și informații privind evenimentele organizate și vor distribui, în mod gratuit, materiale informative precum DVD-uri, cărți, pliante, broșuri etc.;
- se va constitui Comitetul pentru educație financiară, pentru a asigura coordonarea procesului de educație financiară a grupurilor țintă vizate;
- durata Acordului este de 5 ani, cu posibilitatea de prelungire prin decizia partenerilor.

Platforma de Educație Financiară

(www.educațiafinanciara.info) este o inițiativă public-privată a industriei financiare din România și a stakeholderilor acesteia, realizată cu obiectivul creșterii nivelului de educație financiară în România. Platforma de Educație Financiară concentrează 21 de entități public – private invitate: Academia de Studii Economice din București, Asociația Administratorilor de Fonduri din România, Asociația Analistilor Financiar - Bancari din România, Asociația Brokerilor, Asociația de Plăți Electronice din România, Asociația pentru Pensii Administrative Privat din România, Asociația Română a Băncilor, Asociația Română a Brokerilor de Credite, Asociația Societăților

¹¹ <http://cursdegovernare.ro/educația-economico-financiara-materie-opționala-la-clasa-viii.html>

de Leasing Operațional, Asociația Societăților Financiare din România, Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor, Banca Națională a României, Bursa de Valori București, Consiliul Patronatelor Bancare din România, Depozitarul Central, Institutul Bancar Român, Mastercard România, Ministerul Educației Naționale, Uniunea Națională a Societăților de Asigurare și Reasigurare din România, Uniunea Națională a Societăților de Intermediere și Consultanță în Asigurări din România și Visa România.

În cadrul platformei, în martie 2018, a fost elaborat ***Manualul practic pentru utilizatorul de servicii financiare***. Acest manual reprezintă o sinteză de informații utile clienților actuali și viitori care utilizează servicii și produse financiare sau oricărei persoane care dorește să se familiarizeze cu concepte din piața bancară, piața de capital, asigurări, pensii și leasing.

Pentru a asigura coordonarea procesului de educație financiară a grupurilor țintă vizate, se va constitui Comitetul pentru educație financiară, care va fi compus din reprezentanți ai instituțiilor partenere. Durata Acordului este de 5 ani, cu posibilitatea de prelungire prin decizia partenerilor.

2.2 Alte inițiative ale sectorului public și privat for profit din România

Programul de formare derulat de Asociația Română a Băncilor (ARB) cu sprijinul Institutului Bancar Român (IBR) adresat profesorilor care predau sau urmează să susțină disciplina opțională “Educație financiară”.

ARB a lansat în decembrie 2018 prima ediție a Programului Formare de Formatori „Educație și Competență Bancară pentru profesori” prin care grupe de formatori specializați, cadre didactice din școli și licee, sunt pregătite în scopul diseminării conceptelor financiar-bancare în rândul elevilor și tinerilor. Comunitatea bancară din România sprijină societatea în ansamblu în mod direct, prin astfel de cursuri de formare economico-financiară a profesorilor, pentru a crește șansele de incluziune financiară a tinerei generații.

Programul ARB, dezvoltat cu sprijinul Institutului Bancar Român (IBR), se adresează profesorilor care predau sau urmează să susțină disciplina opțională „Educație financiară”. Cursul este primul program intensiv de educație financiar – bancară dedicat profesorilor din România și urmărește aprofundarea sau înțelegerea conceptelor cheie în ceea ce privește funcționarea sistemului bancar pe care le vor disemina elevilor în cadrul orelor de dirigiență,

economie și educație financiară/antreprenorială. În acest mod crește receptivitatea elevilor față de domeniul bancar și își dezvoltă un comportament responsabil față de resursele financiare.

Menționăm că pe baza unei colaborări între Ministerul Educației Naționale și Banca Națională a României, educația financiară a fost introdusă în școli ca materie opțională începând cu anul 2013.

Programul Național de Educație Financiară „Bugetul Familiei” <http://www.bugetulfamiliei.ro/>)

Acest program a fost inițiat și dezvoltat în 2011 de Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor (ANPC) și Asociația pentru Protecția Consumatorilor din România. Website-ul oferă publicului larg o serie de instrumente utile, ca de exemplu: calculatoare (calculator venituri, calculator economii, calculator prețuri, calculator împrumut, calculator utilități etc), planificatoare (planificator buget, monitorizare cheltuieli, planificator buget căsătorie etc), ghiduri (Banii noștri, Familia, Casa ta etc), dar și multe alte informații utile despre carduri, împrumuturi, pensii, asigurări etc. Menționăm însă că și Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor (ANPC) și Asociația pentru Protecția Consumatorilor din România (APC România), în calitate de inițiatori și parteneri ai Programului Național de Educație Financiară „Bugetul Familiei”, au lansat în anul 2011 spre dezbatere o propunere de Strategie Națională pentru Educație Financiară pentru perioada 2012-2017. Propunerea este disponibilă online: <http://www.bugetulfamiliei.ro/strategia-nationala-pentru-eduatie-financiara-consultare.html>

Demersurile începute însă nu s-au finalizat.

Inițiative BVB, ASF, campanii anuale de conștientizare.

Studiul KPMG (2018) inventariază de asemenea o serie de inițiative remarcabile întreprinse de autoritățile de reglementare a serviciilor financiare în parteneriat cu Ministerul Educației Naționale și cu Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor, de către companii și asociații din sectorul privat și de către ONG. Exemple de astfel de inițiative includ:

- În 2015, **Bursa de Valori București** a inițiat **programul „Fluent în finanțe”**, axat pe investiții și piețe de capital, în cadrul căruia sunt promovate ateliere educaționale pentru studenți și publicul larg, precum și o platformă online de educație financiară.

- Începând cu anul 2016, ASF în colaborare cu Ministerul Educației Naționale desfășoară o serie de programe de educație financiară care vizează îmbunătățirea înțelegerii conceptelor financiare de către elevii de gimnaziu și liceu. Pentru 2017-2018, programul include aproximativ 22.000 de elevi din 159 de școli din 28 de județe și București;

- Numeroase acțiuni de educație financiară sunt organizate în cadrul **campaniilor anuale de conștientizare** care au loc în luna martie a fiecărui an – *Săptămâna mondială a banilor și Săptămâna europeană a banilor*; campaniile vizează în primul rând copiii și tinerii, iar activitățile variază de la ore de clasă până la seminarii și conferințe care urmăresc îmbunătățirea cunoștințelor financiare prin educație financiară.

În urma prezentării și analizei inițiativelor prezentate mai sus, studiul KPMG concluzionează cu faptul că inegalitatea oportunităților rămâne o provocare pentru România. Școlile din mediul rural sunt mai puțin capabile să ofere o educație de calitate comparativ cu școlile din mediul urban. Decalajul de performanță între elevii avantajați și cei dezavantajați din România este unul dintre cele mai ridicate din UE (40% pentru științe, comparativ cu media de 26% în UE 28).

În raportul său privind educația financiară din 2015, OCDE subliniază că o bază solidă în matematică și citire este esențială pentru a naviga în mediul financiar. Deoarece persoanele supuse riscului de excluziune socială au o educație generală precară, acestea vor fi și mai vulnerabile în ceea ce privește educația financiară.

Tehnologiile digitale pot face serviciile financiare mai accesibile pentru persoanele supuse excluziunii financiare și pentru tineri, dar pot facilita noi tipuri de fraudă, precum și accesul consumatorilor la produse financiare care sunt dezavantajoase pentru aceștia. Rolul autorităților de reglementare este de a atenua astfel de riscuri și de a proteja consumatorii. La rândul lor, consumatorii educați financiar pot ajuta sectorul financiar să contribuie în mod eficient la creșterea economică reală și la reducerea sărăciei.

2.3 Rolul uniunilor de credit /caselor de ajutor reciproc în educația financiară a membrilor.

Numeroase categorii de persoane nu au acces la credit pentru bunuri de consum și numeroase categorii de întreprinzători nu au acces la credit pentru ideile lor antreprenoriale care ar putea crea locuri de muncă, oportunități de auto-ocupare și în final dezvoltare locală durabilă.

În acest context, formele de ajutor reciproc financiar de tip mutualist și cooperativele de credit apar și se dezvoltă ca răspuns la realitățile pieței, la nevoi sociale și economice nesatisfăcute și chiar ca răspuns la unele antagonisme sociale. Multe din instituțiile financiare ale economiei sociale – cooperative de credit, asociații de ajutor reciproc și împrumut, și asociații mutuale au apărut în Europa secolului XIX aflată în proces de industrializare, dar și de pauperizare, a populației rurale mai ales. Uniunile de credit – casele de ajutor reciproc – denumire sub care sunt cunoscute în România au apărut mai întâi pe continentul nord-american în comunitățile francofone din Canada, care aveau nevoie de propriile instrumente de finanțare aflându-se în mijlocul unor foarte puternice comunități anglofone („Anglos”) și așa a luat ființă una din cele mai mari organizații financiare din Canada Caisses Desjardins.

Apoi acestea s-au extins în Statele Unite, până în comunitățile din Caraibe, emigranți din aceste comunități aducând cu ei uniunile de credit atunci când s-au stabilit în Marea Britanie și Irlanda începând din anii '60. Înflorirea acestor organizații nu este întâmplătoare – structura lor de proprietate și guvernare le permite să surmonteze importante imperfecțiuni ale pieței în sectorul financiar. Astfel, în perioadele când s-au dezvoltat cooperativele de credit, băncile se concentrau pe nevoile de finanțare ale industriilor aflate în dezvoltare rapidă, ale indivizilor prosperi, ale guvernelor și, de multe ori, riscau prea mult cu banii acestora. Chiar dacă și-ar fi dorit să deservească categorii de clienți mai săraci ar fi avut dificultăți cu asimetria informațională și cu costurile prea mari ale unor contracte de valoare prea mică (situația hazardului moral), probleme care marchează în continuare piața creditului rural așa după cum au constatat și economiștii Karla Hoff și Joseph Stiglitz.

Conform anchetelor derulate în 2015 în 26 de localități în care funcționau sau urmau să funcționeze C.A.R. în cadrul proiectului ICAR situația nivelului de educație a acestora era următoarea 29.8% absolvenți de liceu, 31% absolvenți de studii postliceale sau superioare, 6% au finalizat doar treapta I de liceu, 13.2% au absolvit doar cursurile gimnaziale, iar 6.9% dintre

aceștia fiind fără școală absolvită sau au doar școala primară. Dintre aceștia șomeri erau (1%), persoane fără ocupație sau în căutarea unui loc de muncă (15.2%), iar 1.7% elevi/studenți.

În anul 2017 din 39 de case care raportau electronic indicatori sociali 13 considerau ca au clienți sub pragul de sărăcie, iar dintre aceștia 7 considerau că sub 5% dintre clienți sunt sub pragul de sărăcie iar 4 considerau că peste 95% dintre ei sunt sub pragul de sărăcie.

- C.A.R. – întreprinderi sociale cu misiunea de incluziune financiară

Prin includerea în entitățile economiei sociale prin Legea 219/ 2015 statul recunoaște că, casele de ajutor reciproc ale salariaților fac parte din ansamblul activităților organizate independent de sectorul public, al căror scop este să servească interesul general, interesele unei colectivități și/sau interesele personale nepatrimoniale, prin creșterea gradului de ocupare a persoanelor aparținând grupului vulnerabil și/sau producerea și furnizarea de bunuri, prestarea de servicii și/sau execuția de lucrări.

Mai mult, în perioada 2017-2018 șase case de ajutor reciproc s-au atestat ca întreprinderi sociale, respectiv: C.A.R. Braiconf Brăila, C.A.R. Învățământ Brăila, C.A.R. Solidaritatea Brăila, C.A.R. Tractorul Brașov, C.A.R. CFR Rm. Vâlcea și C.A.R. Teleajenul Blejoi și raportează anual activitatea cu caracter social.

- Proiectul ICAR al U.N.C.A.R.S.R. – Educație financiară pentru membrii C.A.R. – principalele rezultate – instrumente de educație financiară dezvoltate

Proiectul „ICAR Incluziune prin Micro-Credit și Ajutor Reciproc - strategie sustenabilă a economiei sociale pentru ocupare și creare de întreprinderi sociale” a fost implementat în anul 2015, de către Uniunea Națională a Caselor de Ajutor Reciproc ale Salariaților din România (U.N.C.A.R.S.R.) în parteneriat cu Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC) - Institutul de Economie Socială și un număr de case și uniuni teritoriale județene. Printre obiectivele și rezultatele proiectului s-a numărat:

- site-ul U.N.C.A.R.S.R. ca instrument de informare educare a C.A.R. membre și ca centru de resurse în domeniul excluziunii financiare și combaterii supra-îndatorării;

- un film documentar despre riscurile supra-îndatorării, educația financiară și ajutorul financiar reciproc ca activitate de constientizare disponibil în mediul on-line, ce poate fi utilizat în cadrul programelor de educație financiară.

- Episodul 1 Bani, economii și credit

https://www.youtube.com/watch?v=JL84BjrdV_o&t=2s

- Episodul 2 Institutii financiare

<https://www.youtube.com/watch?v=AgwIEsq0Mgc>

- Episodul 3 Casele de Ajutor Reciproc din Romania - actori ai incluziunii financiare

<https://www.youtube.com/watch?v=AjGF0V1U6sM>

- un program de formare a formatorilor - 10 specialiști din C.A.R. au fost formați în cadrul unui curs de 6 zile acreditat ANC (formator de formatori) ***Școala de antreprenoriat în economie socială și incluziune financiară – micro-finanțare;***

- Echipa de formatori a elaborat o broșură de educație financiară pentru uzul persoanelor din grupul vulnerabil de minim 10 pagini.

- S-a derulat un program de educație financiară pentru consolidarea capacităților, competențelor, cunoștințelor și stimei de sine a unor persoane vulnerabile la care au participat peste 100 de persoane.

Ulterior încheierii proiectului ICAR, casele de ajutor reciproc au continuat eforturile de educație și alfabetizare financiară a membrilor.

- **Educația financiară a membrilor ca și consumatori de servicii financiar-bancare**

În luna februarie s-a derulat un sondaj în rândul caselor de ajutor reciproc afiliate U.N.C.A.R.S.R., chestionarul fiind distribuit prin intermediul uniunilor teritoriale județene. Chestionarul a fost completat de 33 de case de ajutor reciproc. Rezultatele detaliate se regăsesc în Anexa 1.

La întrebarea *C.A.R. desfășoară activități specifice dedicate educației financiare a membrilor săi?* Distribuția răspunsurilor a fost următoarea:

Da	39.4%
Nu	54.6%
Altele (vă rugăm precizați)	6 %

Dintre acestea 3 case menționează că au derulat activități de educație financiară a copiilor în școli și chiar grădinițe. Este vorba despre Activitățile de educație financiară a copiilor C.A.R. C.F.R. RÂMNICU VÂLCEA, C.A.R. UNIREA DEVA și C.A.R. ÎNVĂȚĂMÂNT SLATINA.

Mult mai multe case derulează activitățile menite să îmbunătățească capacitățile financiare ale membrilor – consiliere, educație financiară. Astfel 22 de case din cele 33 care au răspuns la chestionar au putut identifica activități de informare, educare și consiliere. Materialele și canalele utilizate sunt diferite de la filme ce rulează pe monitoarele din sediile C.A.R. la pliante și ghiduri la sesiuni de consiliere individuale sau în grup.

2.4 Alte inițiative la nivel internațional și european

În 2008 OCDE a creat **Rețeaua Internațională pentru Educație Financiară (RIEF)** pentru a promova și a facilita cooperarea internațională între decidenții publici și alți stakeholderi cu privire la educația financiară. Această rețea servește ca o platformă pentru a colecta date despre educația financiară, pentru a elabora rapoarte și cercetări analitice și comparative și pentru a dezvolta instrumente de politică publică. Peste 240 de instituții publice din 110 țări s-au alăturat Rețelei Internaționale pentru Educație Financiară. Aceste demersuri au condus la crearea Principiilor de Nivel Înalt OCDE / RIEF, care au fost avizate de G20 în iunie 2012.

Ulterior, Comisia Europeană a demarat o serie de inițiative în domeniul educației financiare, inclusiv crearea în anul 2008 a unui **Grup de Experți în Domeniul Educației Financiare** (Expert Group on Financial Education – EGFE), precum și a unei baze de date europene a inițiativelor în materie de educație financiară, dezvoltarea de instrumente online pentru cadrele didactice și organizarea de evenimente și întâlniri ale experților pe probleme de educație financiară. Comisia Europeană a susținut instrumentul de educație online a consumatorilor Dolceta din anul 2003 până în iunie 2013, când website-ul a fost închis și a fost mutat către un nou website de educație a consumatorilor intitulat „Consumer Classroom”.

Cu toate acestea, întrucât educația rămâne o responsabilitate națională, Comisia Europeană a subliniat faptul că cel mai bun mod de creștere a educației financiare a consumatorilor din UE este prin dezvoltarea de strategii coordonate în fiecare stat membru.

Politicile naționale în domeniul educației financiare sunt esențiale pentru promovarea educației și incluziunii financiare. În multe state membre UE, strategiile naționale de educație

financiară sunt în curs de elaborare sau implementare; un studiu elaborat de OCDE arată că în anul 2016, 19 dintre cele 28 de state membre ale UE aveau în curs de planificare, dezvoltare, implementare sau revizuire o strategie națională de educație financiară.

Tabel nr.1 Strategii naționale privind educația financiară în Europa

Stadiul strategiei naționale pentru educație financiară	Număr	Țări
Strategia națională este în curs de actualizare sau o a doua strategie națională este în curs de implementare	5	Cehia, Țările de Jos, Slovacia, Spania, Regatul Unit
O (primă) strategie națională este în curs de implementare	9	Belgia, Croația, Danemarca, Estonia, Irlanda, Letonia, Portugalia, Slovenia, Suedia
Se lucrează activ la elaborarea unei strategii naționale	3	Franța, Polonia, România
Se planifică elaborarea unei strategii naționale	2	Austria, Italia

Sursa: OECD (2016), *Financial education in Europe: Trends and Recent Development*, OECD Publishing, Paris, p.26

Experiența statelor membre UE indică faptul că cele mai bune rezultate în elaborarea politicilor publice naționale sunt obținute prin eforturile coordonate ale tuturor stakeholderilor, incluzând autoritățile guvernamentale, sectorul financiar, autoritățile de reglementare și supraveghere, organizațiile de protecție a consumatorilor și ONG.

Bibliografie:

1. Asociația Română a Băncilor (2018), *Platforma de Educație Financiară* <http://www.educatiefinanciara.info/>
2. APC România (2011), *Bugetul familiei* <http://www.bugetulfamiliei.ro/>
3. Demirgüç-Kunt, Asli, Leora Klapper, Dorothe Singer, Saniya Ansar, and Jake Hess. 2018. The Global Findex Database 2017: Measuring Financial Inclusion and the Fintech Revolution. Washington, DC: World Bank. Ref: ROU_2017_FINDEX_v02_M. Accessed at [url] on [date]
4. Dinu Gabriela, *Suntem pe ultimul loc în Europa la educație financiară. Cinci greșeli pe care le fac românii când își administrează banii*, Banking News.ro, 24.09.2018
5. EPFSF Briefing – 26.05.2015, “Consumer protection and financial education” (Briefing notes are prepared by the Financial Industry Committee to the European Parliamentary Financial Services Forum)
6. Special Eurobarometer on Financial Products and Services July 2016
7. Leora Klapper - World Bank Development Research Group, Annamaria Lusardi - The George Washington University School of Business, -Peter van Oudheusden World Bank Development Research Group, *Financial Literacy Around the World: insights from the Standard & Poor's ratings services global financial literacy survey*
8. Lusardi, Annamaria (2012) „Numeracy, Financial Literacy, and Financial Decision-Making” Numeracy:Vol.5: Iss.1, Article 2. DOI: <http://dx.doi.org/10.5038/1936-4660.5.1.2>
Available at: <http://scholarcommons.usf.edu/numeracy/vol5/iss1/art2>
9. GfK (2018), *Nivelul de educatie financiara al Romanilor*, raport realizat pentru Asociația Română a Bancilor
10. KPMG (2018), *Importanța și principalele beneficii ale asigurărilor de viață și pensiilor private*, Studiu elaborat ca parte a unei campanii de educație financiară organizate de APPA și susținute de Metropolitan Life
11. OECD (2016), *Financial education in Europe: Trends and Recent Development*, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264254855-en>

12. Wall-Street (2018) - <https://www.wall-street.ro/articol/Money/234737/studiu-bcr-prin-scoala-de-bani-tinerii-pana-in-25-de-ani-isi-investesc-economiile-in-telefoane-mobile-si-gadget-uri.html>
13. Incluziune financiară prin economia socială/coord.: Cristina Barna, Anuța Vameșu - București: Wolters Kluwer, 2015 ISBN 978-606-677-015-6

„Material realizat cu sprijinul financiar al Comisiei Europene. Conținutul prezentului material reprezintă responsabilitatea exclusivă a autorilor, iar Agenția Națională și Comisia Europeană nu sunt responsabile pentru modul în care conținutul informației va fi folosit.”

Anexa nr.1

Rezultatele sondajului FinCare privind activitățile de educație financiară, de creștere a capacităților financiare ale membrilor și programe sau activități destinate membrilor nebankabili

Activitățile de educație financiară a copiilor derulate de C.A.R.

1. C.A.R. C.F.R. RÂMNICU VÂLCEA - Încercă să devină, prin educație financiară, un vector de schimbare a comportamentului de economisire și utilizare responsabilă a resurselor financiare în comunitățile în care activăm.

Programe de educație financiară cu elevii în școli „În cursul anului 2017 am facut cursuri de educație financiară, atât cu membrii nostri cât și cu elevii din școlile de pe raza regiunii noastre. Am educat financiar:

- în cursul anului școlar 2016-2017 un număr de 220 de elevi din 4 școli;
- în cursul anului școlar 2017- 2018 un număr de 427 de elevi din 5 școli.

Până în prezent, în vacanțele copiilor, am avut 11 parteneriate în care ne-am implicat cu scopul de a îmbina jocul cu educația financiară și astfel am dezvoltat abilitățile copiilor.”

C.A.R. C.F.R. Rm. Vâlcea desfășoară activități de educație financiară la un număr de 372 elevi din ciclul primar în 3 școli și o grădiniță. În semestrul al II-lea al anului 2019 vor continua parteneriatul cu una dintre școlile pentru ciclul gimnazial la un număr de 112 elevi.

Pentru educarea financiară a elevilor din școli C.A.R. C.F.R., prin formatorii săi, organizează cursuri bazate pe *materiale audio/video, jocuri interactive menite să-i țină activi, dar și manuale concepute special pentru vârsta lor.*

Schimbarea socială produsă:

Activitatea de educație financiară, desfășurată de personalul C.A.R., cu școlile menționate a avut un impact pozitiv asupra copiilor; astfel, după ce au învățat cum au apărut banii, cum se câștigă și cum se folosesc, au început să confecționeze manual diverse obiecte din

care doresc să câștige niște banuți ce pot să-i economisească pentru a merge în excursii sau bucurii mărunte ce le pot face copilăria mai fericită.

2. C.A.R. UNIREA DEVA - Proiecte de educație financiară în parteneriat cu unități de învățământ.

3. C.A.R. ÎNVĂȚĂMÂNT SLATINA – Parteneriate cu instituțiile de învățământ din județ în vederea susținerii unor cursuri financiare adresate elevilor din învățământul primar (cursurile sunt susținute de salariații U.T.JC.A.R. Olt)

Activitățile derulate de C.A.R. menite să îmbunătățească capacitățile financiare ale membrilor

1. C.A.R. C.F.R. RÂMNICU VÂLCEA - Pentru educația financiară a membrilor săi adulți C.A.R. C.F.R., prin angajații săi, realizează bugetul de venituri și cheltuieli pentru a-i sprijini să cheltuiască și să economisească responsabil. Angajații C.A.R. C.F.R. oferă servicii financiare în mod gratuit tuturor persoanelor cu care intră în contact chiar dacă aceștia devin sau nu membrii C.A.R., (sunt sau nu sunt membrii C.A.R.)

2. C.A.R. ZARAND - I.F.N. - Consiliere pentru întocmirea și gestionarea bugetului familial. Educație financiară pentru modul de utilizare a împrumuturilor.

3. C.A.R. PRO SPERA TIMIȘOARA

- consiliere la înscriere și înainte de solicitarea unui credit;
- educație financiară pentru economisire și evitarea supra-îndatorării – numărul membrilor care au beneficiat de educație financiară în 2016, inclusiv pe categorii de vulnerabilitate dacă există, aprox. 700, în 2017 aprox. 1000, în 2018 aprox 1200.

4. CAR RETEZATUL LUPENI IFN - Consilierea prin operatorii front office de a economisi prin depunerea la fondul social care este bonificat cu dobândă, analiza solicitărilor cu rigoare pentru ca titularii să se încadreze și cu alte cheltuieli și rate pe care le mai detin la alte instituții. Educația este mai mult ca o consiliere verbală.

5. C.A.R. UNIREA DEVA – chestionare, proiecte de educație financiară în parteneriat cu unități de învățământ, materiale informative distribuite membrilor.

6. C.A.R. ICPIL BRAȘOV – Consiliere; explicații și sugestii.

7. C.A.R. IM HOREZU – Atât consiliere financiară individuală la solicitarea membrului cât și în cazul în care se constată o dificultate cu care se confruntă membrul C.A.R. în momentul interacțiunilor cu personalul casei (contabil, casier).

Orele dedicate special pentru consilierea financiară cu membrul care solicită se fac zilnic la sediul C.A.R. și punctul de lucru din orașul Horezu.

8. C.A.R. SOLIDARITATEA BRAILA - Salariații C.A.R. consiliază financiar membrii de fiecare data când aceștia se prezintă la sediile punctelor de lucru.

În anul 2018, doi salariați ai unității au urmat cursul de formator și există deja în plan ca începând cu prima jumătate a anului 2019 să se deruleze activitatea de susținere, prin forțele proprii, a multiple sesiuni de educație financiară în rândul colectivității rurale și urbane unde C.A.R. SOLIDARITATEA are deschise puncte de lucru, dar și în localități în care nu are deschise puncte de lucru.

9. C.A.R. RETEZATUL LUPENI - Instituția noastră încearcă pe diferite căi să ajungă cât mai aproape de membrii săi și potențiali membri prin deschiderea de agenții, să poată fi deservit un număr cât mai mare de populație cu serviciile noastre. Prin activități de distribuire de pliante pentru a ne face cunoscute produsele.

10. C.A.R. SCHELA PETROL PITEȘTI - Mici adunări unde sunt descrise avantajele acestor împrumuturi și crearea de fonduri capitalizate.

11. C.A.R. LEAGĂNUL PENTRU COPII – Consiliere.

12. CAR FILIALA ELECTROCENTRALE RM. VÂLCEA – Difuzarea informațiilor referitoare la constituirea fișelor C.A.R., a acumulării de fonduri proprii, a condițiilor și costului de acordare al împrumutului, prin adresa de e-mail, telefon sau verbal. Prezentarea informațiilor referitoare la activitățile derulate cu ocazia conferințelor C.A.R.

13. C.A.R. ROMSILVA RA Rm.Valcea – consiliere, educație financiară cu ocazia conferințelor C.A.R., a adunărilor generale privind facilitățile acordate membrilor cu ocazia solicitărilor de împrumuturi; împrumuturi cu dobândă fixă, nepercepere de comisioane, nepercepere de dobândă penalizatoare în cazul întârzierii plăților a 1-3 rate lunare; acordarea bonificării la fondul social depus de membrii (ca sursa de finanțare a împrumuturilor) cel puțin în jurul ratei inflației anuale; transmitere prin poșta electronică la subunitățile la care sunt angajați

salariații membri a hotărârilor consiliului director privind îmbunătățirea condițiilor de acordare a împrumuturilor cu ocazia modificării acestora.

14. C.A.R. SANITAR SLATINA – pune la dispoziția membrilor pliante cu informații financiare specifice activității C.A.R. Membrii au acces la sediul unitatii noastre la broșura: **GHID DE EDUCAȚIE FINANCIARĂ.**

Educația financiară s-a desfășurat prin punerea la dispoziția membrilor a **materialelor cu conținut financiar** disponibile la sediul institutiei noastre.

Ocazional salariații C.A.R. au participat la întâlnirile convocate de Colegiul Asistenților Medicali, prilej cu care li s-au prezentat acestora serviciile oferite de C.A.R. și s-au familiarizat cu termenii financiari.

15. C.A.R. ALRO SLATINA – Consilierea membrilor și îndrumarea acestora în accesarea împrumutului care îi favorizează. Educația financiară se realizează la sediul C.A.R. prin existența **pliantelor cu conținut financiar.**

Întâlniri de informare cu grupuri restrânse de membri. Personalul salariat al C.A.R. oferă informații financiare specifice activității și nu numai, membrilor care au dorit să participe la aceste întâlniri. La sediul C.A.R rulează pe un **monitor TV o aplicație cu conținut financiar.**

16. C.A.R. ÎNVĂȚĂMÂNT CARACAL – pune la dispoziția membrilor **pliante cu informații financiare (atât informații generale, cât și specifice activității)** - în camera de așteptare a membrilor, **există un monitor TV pe care ruleaza filmulete cu conținut financiar.**

Ocazional s-au desfășurat la sediul instituției întâlniri cu membri care au avut ca scop conștientizarea și protejarea acestora împotriva fraudelor financiare. Membrii au fost familiarizați cu noțiuni financiare elementare.

17. C.A.R. RA APA COMPREST – Activități de îmbunătățirea capacității financiare ale membrilor: consilierea membrilor, conștientizarea asupra avantajelor financiare.

18. C.A.R. ÎNVĂȚĂMÂNT SLATINA – Organizarea de cursuri de educație financiară adresate seniorilor;

- Rularea pe monitorul TV din camera de așteptare a membrilor a unui film de educație financiară adresat membrilor și potențialilor membri ai C.A.R. (filmul conține pe lângă exemple concrete de calculații ale costurilor împrumuturilor și numeroase informații financiare care definesc specificul activității C.A.R., precum și avantajele instituției noastre comparativ cu alte instituții de credit de pe piață).

- Întalniri de informare periodice cu membrii seniori/pensionari, care au ca scop informarea acestora cu privire la protejarea împotriva fraudelor financiare;

- Membrii au avut acces la sediul unității la broșura „Ghid de educație financiară”. Educația financiară s-a desfășurat prin punerea la dispoziție a materialelor dedicate disponibile la sediul instituției C.A.R. prin rularea pe monitorul TV din camera de așteptare a filmului dedicat acestui scop.

- În paralel, la C.A.R. se organizează în mod gratuit, ședințe/întâlniri ocazionale cu membri (pe baza înscrierii acestora) în grupuri de 10 persoane. Aceste întâlniri au ca scop familiarizarea membrilor cu termenii financiari, înțelegerea modului de calcul al dobânzii, recomandări în gestionarea bugetului lunar al membrului, informarea acestora cu privire la metodele de protejare împotriva fraudelor financiare. Numărul membrilor care au participat la ședințele ocazionale în anul 2018 a fost de 100 (10 ședințe).

- S-au organizat și cursuri de educație financiară la școli (cu elevi), aceștia neîncadrându-se în categoria de membrii C.A.R., însă familiarizându-se cu practicile instituției, fiind viitorii potențiali membri.

19. C.A.R. IPJ VÂLCEA - Consilierea membrilor care solicită.

20. C.A.R. ÎNVĂȚĂMÂNT DRĂGĂȘANI – în domeniul de activitate al C.A.R., în cadrul activității zilnice se desfășoară împreună cu activitatea de baza a instituției și anume aceea de gestionare a fondurilor proprii ale membrilor și de acordare de împrumuturi către aceștia, inevitabil și activități de educare și consiliere financiară a celor pe care-i deservim. Prin natura

activității în momentul acordării împrumutului se fac o serie de analize financiare care implică participarea activă a membrilor în sensul găsirii celor mai bune variante.

- În unele cazuri datorită unor factori de genul: situația financiară a membrului, locul de muncă, situație familială, situația economică a zonei etc., C.A.R. nu poate onora total sau parțial solicitarea de împrumut, însă se caută cea mai bună soluție atât pentru instituție în sensul de a-și recupera costurile, cât și pentru solicitant pentru ai satisface nevoia. Toate acestea comporta discuții, analize financiare, îndrumări, scopul final fiind acceptarea realităților financiare, a regulilor și legilor care guvernează entitatea pe care o reprezentăm.

21. Asociația C.A.R. Uniunea Vâlcea - Consiliere financiară individuală, atât la solicitarea membrilor, cât și în cazul în care se constată o incertitudine sau dificultate cu care se confruntă membrul în momentul interacțiunilor cu personalul casei (Director Economic și Casier)

Programele și/sau serviciile dedicate membrilor excluși financiar - nebankabili sau nebancați (fără acces la conturi bancare tradiționale), din grupuri dezavantajate sau aflați în dificultate

1. C.A.R. C.F.R. RÂMNICU VÂLCEA - Un obiectiv important al întreprinderii sociale a fost creșterea nivelului de cunoștințe financiare ale membrilor C.A.R. și ale familiilor acestora prin programe de educație financiară atât pentru membrii C.A.R., cât și pentru copii prin parteneriate cu comunitățile și școlile din localitățile în care C.A.R. C.F.R. are puncte de lucru.

Consiliul Director al Întreprinderii Sociale a hotărât să se implice în bunăstarea comunității oferind **copiilor membrilor C.A.R. merituosi burse de excelență și burse sociale**. De când au devenit întreprindere socială am acordat 17 burse. Pentru cazurile sociale oferă burse pentru orfani, dorind să sprijine continuarea studiilor, implicându-se direct în susținerea comunității.

În acest moment întreprinderea socială are un număr de 4276 membri, funcționează la nivelul regiunii Vâlcea și are parteneriate cu 4 noi școli pentru anul școlar 2018-2019 în care pe tot parcursul acestuia se vor desfășura cursuri de educație financiară pentru elevi.

C.A.R. își propune să acorde în continuare burse de excelență, burse sociale și burse pentru orfani. Se vor acorda ajutoare de deces familiilor membrilor C.A.R.

În procent de 98% din membrii C.A.R. C.F.R. Vâlcea se afla la pragul sărăciei, veniturile lor fiind situate sub valoarea salariului mediu brut pe economie. Pentru membrii aflați în zone defavorizate excluși financiar – nebankabili C.A.R. a facut focus-grupuri cu scopul identificării problemelor acestor oameni și găsirea unor soluții cât mai fiabile lor. Începand cu anul 2019 Consiliul Director al C.A.R. a hotărât implicarea **voluntarilor** pentru a încerca să-și educe membrii și viitorii membri să economisească dar să și cheltuiască responsabil.

2. C.A.R. SOLIDARITATEA BRĂILA - Pentru membrii excluși financiar - nebankabili, au fost create produse financiare (tipuri de împrumuturi) cu condiții foarte avantajoase - costuri reduse, care pot fi accesate cu ușurință de către aceștia în așa fel încât să nu se supra-îndatoreze financiar.

Pentru anul 2019 C.A.R. SOLIDARITATEA stabilește deja un program propriu pentru derularea activității de susținere, prin forte proprii, a multiple sesiuni de educație financiară în rândul colectivității rurale și urbane unde C.A.R. SOLIDARITATEA are deschise puncte de lucru, dar și în localități în care nu are deschise puncte de lucru.

3. C.A.R. ALRO SLATINA - Membri nebankabili pot accesa cu ușurință serviciile C.A.R., și pot beneficia de împrumuturi.

4. C.A.R. SC HERVIL SA - Implicarea conducerii C.A.R în identificarea și găsirea soluțiilor pentru a răspunde nevoilor membrilor aflați în dificultate (rate mici pe termen lung)

5. C.A.R. RA APA RA COMPREST - Activități de îmbunătățirea capacități financiare ale membrilor: consilierea membrilor, conștientizarea asupra avantajelor financiare ale C.A.R., programe de ajutorare a comunităților defavorizate - comunitatea romilor.

6. C.A.R. ÎNVĂȚĂMÂNT SLATINA - Oferă servicii membrilor excluși financiar - nebankabili sau nebankați. Membri aflați în dificultate financiară sunt consiliați și împreună se

găsesc soluții (refinanțări sau reeșalonari de rate) care să avantajeze rata membrului cât și instituția C.A.R.

C.A.R. Învățământ Slatina a derulat pe parcursul anului 2018 mai multe proiecte menite să sprijine învățământul rural (vizite la școli și grădinițe din comunele defavorizate din județ, oferirea de rechizite copiilor, donații de materiale didactice către școli și susținerea de cursuri financiare adresate elevilor claselor I-IV).

7. C.A.R. ÎNVĂȚĂMÂNT DRĂGĂȘANI - În cadrul C.A.R. un loc important îl ocupă aspectul social al activității desfășurate. Acest lucru se concretizează în conceperea unor produse financiare la care să aibă acces un număr cât mai mare de oameni din toate categoriile sociale existente. Ca atare se încearcă a se oferta produse financiare cu prag minim de venit lunar, accesibile unui număr cât mai mare de solicitanți, care de cele mai multe ori sunt respinși în general de bănci, dar acceptați de instituții financiare care practică dobânzi ucigătoare (Provident, Icred, Viva Credit etc).

De asemenea în analiza și programarea împrumuturilor se ține cont de o serie de factori sociali cum ar fi: utilizarea împrumuturilor pentru probleme de sănătate, pentru achiziționarea de produse școlare, pentru investiții în afaceri locale menite să aducă un plus valoare vieții sociale colective. C.A.R. ÎNVĂȚĂMÂNT DRĂGĂȘANI, ca și instituție este deschisă tuturor categoriilor sociale, bine înțeles cu respectarea regulilor impuse de instituție. În acest sens se acorda o atenție sporită la conceperea produselor financiare astfel încât să fie cât mai pliable pe particularitățile sociale ale oamenilor pentru a putea oferi aceste produse unui număr cât mai mare de solicitanți.

„Material realizat cu sprijinul financiar al Comisiei Europene. Conținutul prezentului material reprezintă responsabilitatea exclusivă a autorilor, iar Agenția Națională și Comisia Europeană nu sunt responsabile pentru modul în care conținutul informației va fi folosit.”